

BOOKA.

Knjiga **175**

LOREN GROFF
MATRIKSA

Naslov originala

Lauren Groff

Matrix

© Lauren Groff 2021.

First published by Riverhead Books

Translation rights arranged by AJA Anna Jarota
Agency and The Clegg Agency, Inc., USA.

All rights reserved.

ZA IZDAVAČA

Ivan Bevc

Nika Strugar Bevc

© za srpsko izdanje

BOOKA

11000 Beograd, Cara Dušana 68

office@booka.in

www.booka.rs

IZVRŠNA UREDNICA

Sanja Bogičević

PREVOD S ENGLESKOG

Eli Gilić

LEKTURA

Ena Marić

KOREKTURA

Borka Slepčević

PRELOM

Bodin Jovanović

DIZAJN KORICA

Jelena Šušnjar

ŠTAMPA

DMD štamparija

Beograd, 2022.

Sva prava zadržana.

Nijedan deo ove knjige ne može se koristiti
niti reprodukovati u bilo kom obliku bez pismene
saglasnosti izdavača.

LOREN GROF
MATRIKSA

Prevela Eli Gilić

Svim mojim sestrama

PRVI DEO

1.

Sama izjaše iz šume. Pod hladnom martovskom kišom što sipi, sedamnaestogodišnja Marija, koja dolazi iz Francuske.

Godina je 1158, a svet pritiska umor poodmaklog posta. Uskoro će Uskrs, koji ove godine stiže ranije. Na poljima, seme se baškari u tamnoj, hladnoj zemlji, spremno da se probije na slobodniji vazduh. Ona prvi put vidi opatiju, bleđu i usamljenu u toj vlažnoj dolini. Oblaci što se podižu iz okeana i pribijaju uz brda pod stalnim kišama. Gotovo cele godine sve je smaragdno i safirno, buja na vlazi, puno ovaca i zeba i daždevnjaka, tanane pečurke izbijaju iz plodne zemlje, ali sad, krajem zime, sve je sivo i puno senki.

Njena stara ratna kobilica malodušno se vuče, a soko kraguljčić drhti u pletenom kavezu iza nje.

Vetar utihne. Drveće prestaje da se komeša.

Mariji se čini da je čitava okolina posmatra dok prolazi njome.

Visoka je, gorostasica od devojke, a laktovi i kolena joj odbojno štrče. Kišne kapi se sakupljaju pre nego što poteku u potočićima niz njen ogrtač od fokine kože, bojeći joj zelenu maramu u crno. Njeno grubo anžujsko lice nema ni trunku lepote, samo pronicljivost i još neprobuđenu strast. Mokro

je od kiše, a ne od suza. Tek će plakati zato što su je bacili psima.

Dva dana ranije, na vratima Marijinih odaja pojavila se kraljica Elenor, sva u grudima i zlatnoj kosi, u plavoj haljini obrubljenoj samurovinom, s draguljima što su joj visili s ušiju i članaka, svetlucavim brojanicama i mirisnom vodicom dovoljno jakom da omami. Uvek je namerno opčinjavala kako bi razoružala. Iza nje su stajale njene dvorske dame, potiskujući osmehe. Među tim izdajicama bila je Marijina polusestra, krunsko kopile baš kao i ona, ishod očevih zabludelih strasti. Ali to stvorenje koje se tupavo smeškalo shvatilo je koliko je korisno da bude omiljena na dvoru te je izbegla Marijine pokušaje da se sprijatelje. Jednoga dana će postati velška princeza.

Marija se nespretno naklonila, a Elenor je gipko ušetala, trzajući nozdrvama.

Kraljica je rekla da ima vesti, o kakve divne vesti, kakvo olakšanje, upravo je dobila papsko odobrenje izuzeća, sirotom konju srce samo što nije puklo koliko je brzo galopirao da joj to isporuči. Zbog kraljice, koja se lično zalagala poslednjih nekoliko meseci, ta jadna, vanbračna Marija iz neke nedođije u Le Manu napokon je postavljena za časnu majku kraljevske opatije. Nije li to krasno. Konačno znaju šta da rade s tom čudnom polusestrom kruni. Sad će naposljetku imati koristi od Marije.

Pogled kraljičinih očiju uokvirenih debelom olovkom načas se zaustavio na Mariji pa prešao na visok prozor što gleda na vrtove. Šaloni su bili otvoreni kako bi se Marija popela na prste i gledala ljude kako se šetaju napolju.

Kad je došla do glasa, Marija je promuklo rekla kako je zahvalna kraljici što ju je udostojila pažnje, ali ne, ona ne može da bude kaluđerica, nedostojna je, uostalom, ona ni na koji način nije osetila da ju je bog pozvao.

To je istina, veroispovest u kojoj je vaspitana uvek joj je delovala pomalo budalasto iako je obilovala tajnama i obredima, jer zašto bi se bebe rađale grešne, zašto bi se molila nevidljivim silama, zašto bi bog bio u trojstvu, zašto bi ona – koja oseća kako joj sopstvena veličina greje krv – verovala da je niže biće jer je prva žena napravljena od rebra i pojela je voćku i zbog toga je isterana iz dokonog raja? To je besmisleno. Još dok je bila veoma mala, vera joj se nakrivila, a polako se sve više krivila dok nije poprimila osoben veličanstven oblik.

Međutim, sa sedamnaest godina, u tim gostinskim odajama u Vestminsteru, nije mogla biti ravna otmenoj kraljici, zaljubljenici u priče koja je, iako sitnog tela, upijala svu svetlost, sve misli iz Marijine glave, sav vazduh iz njenih pluća.

Elenor ju je samo pogledala a Marija se nije osetila tako beznačajno otkako je poslednji put videla Le Man, otkako su smrt, brak ili samostan odneli njenih šest amazonskih tetaka, otkako ju je majka uzela za ruku i spustila je na jaje što joj je raslo između grudi, široko se osmehujući ali suznih očiju, rekavši o dušu, oprosti mi, umirem; i to krupno, snažno telo brzo se pretvorilo u kostur sa smrdljivim zadahom, a onda bez daha, a Marija je utiskivala svu svoju snagu u ta rebra, sve svoje molitve, ali majčino srce ostalo je nepomično. Gorka patnja dvanaestogodišnje Marije na vetrovitom grobovlju povrh brda; potom dve godine osame pošto je majka zahtevala da njena smrt ostane tajna jer bi porodični vukovi Mariji oteli imanje čim bi saznali, ona je samo kopilanka nastala iz silovanja te nema prava ni na šta; dve samotne godine je Marija kamčila onoliko novčića iz zemlje koliko je mogla. A onda kopita na udaljenom mostu i bekstvo u Ruan pa preko kanala na dvor njene zakonite polusestre u Vestminsteru, gde su se svi zgražavali

zbog Marije zato što je nezasita, zato što je prosta, zato što je nezgrapnog krupnog tela; tamo je zbog ličnih nedostataka izgubila većinu povlastica na koje joj je kraljevska krv davala pravo.

Elenor se nasmejala zato što je Marija odbila njenu uslugu, narugala joj se. Ali ali ali. Zar je Marija zaista mislila da će se jednoga dana udati? Ona, grešna seljanka? Za tri glave viša nego što bi trebalo, koja preglasno lupa nogama, ima odvratno dubok glas, ogromne ručerde, raspravlja se i mačuje? Koji bi muž prihvatio Mariju, stvorenje bez imalo lepote ili trunke ženskih veština? Ne, ne, ovako je bolje, odavno je odlučeno, još jesenas, a cela porodica se složila. Marija ume da upravlja imanjem, piše na četiri jezika, vodi ekonomske knjige, sve je to zadivljujuće obavljala posle majčine smrti iako je još bila nežni devojčurak, štaviše, to je toliko dobro radila da je obmanula ceo svet kako je ona zapravo svoja pokojna mati. A to znači, naravno, da je opatija u kojoj će Marija biti postavljena za časnu majku toliko siromašna da baš sad umiru od gladi, avaj. Pala je u Elenorinu nemilost pre nekoliko godina i otad se zlopoti s ubogim siromaštvom. Pored toga, neka bolest tamo hara. A kraljica ne sme dozvoliti da u kraljevskoj opatiji umiru istovremeno od gladi i od strahovitog kašlja! To bi je predstavilo u lošem svetlu.

Njene hladne oči uokvirene crnim svrdlale su Marijine; Marija nije imala hrabrosti da joj uzvрати pogled. Kraljica joj je rekla da ima vere, s vremenom će postati prilično dobra kaluđerica. Samo slep čovek ne bi video da je oduvek bila predodređena za sveto devičanstvo.

Na to dame prasnuše u smeh. Marija je htela da im začepi piskave kljunove. Elenor je ispružila ruku načičkanu prsternjem. Blago je rekla da Marija mora naučiti da voli svoj novi život, osposobiti se da se prilagodi što bolje može jer je to

božja odluka koliko i kraljičina. Sutra će se uputiti tamo s kraljevskom pratnjom i Elenorinim blagoslovom.

Ne znajući šta drugo da uradi, Marija je grubom ručedom prihvatila sitnu belu šaku i poljubila je. Kakve su se misli samo borile u njoj! Želela je da grize to mekano meso do krvi; da svojim bodežom odvoji šaku od članka i zauvek je čuva u pothaljini kao relikviju.

Kraljica je odjezdila iz sobe. Ošamućena, Marija je prilegla pored svoje sluškinje Sesilije, koja joj je ljubila glavu, usne, vrat. Sesilija je bila otvorena i odana poput psa. Siktala je i šapatom klevetala kraljicu da je prljava raskalašna južnjakinja, da je prvi put postala kraljica zbog pobesnele francuske krmače, a drugi put zbog engleskih jegulja od kojih čovek može da se zagrcne, da svako može da je odvede u krevet po ceni jedne pesme, zaista, samo otpevaj romansu i ona će podići suknje, da s razlogom nijedno njeno dete ne liči na drugo, da je đavo ubacio zlobu u tu kraljevsku glavu, o, Sesilija je čula zaista mračne priče.

Marija se napokon otrešla preneraženosti i rekla sluškinji da čuti jer se kraljičin miris, avet što motri, zadržao u sobi.

Tad je Sesilija zaplakala, sveže lice joj je poružnelo, pokrilo se slinama i mrljama, pa zadala drugi udarac. Rekla je Mariji da neće otići u opatiju s njom. Da je, koliko god volela svoju gospodaricu, premlada i treba da živi umesto da je živu zakopaju s gomilom časnih sestara mrtvih očiju. Sesilija je stvorena za brak, vidi ove kukove, mogu da iznesu deset zdravih beba, a kolena su joj pak slaba i nije joj suđeno da po ceo dan kleči dok se moli. Gore-dole, gore-dole vasceli dan, kao mrmoti. Jeste, sutra ujutru, Sesilija i Marija će se rastati.

A Marija – koja je maltene po dolasku na svet stupila u to prijateljstvo sa Sesilijom, kćerkom kuvarice na porodičnom

posedu u Le Manu, tom grubom curom koja joj je do maločas bila sve, ljubavnica i sestra i sluškinja i uživanje i jedina duša koja je voli u celoj Angliji – naposletku shvati da će je u tu živu smrt poslati samu.

Sluškinja je jecala i iznova ponavljala: O slatka Marija, o kako joj se srce cepa.

Marija se na to povukla i istakla da je to sigurno najneodaniji vid cepanja.

Zatim je ustala i kroz otvoren prozor se zagledala u vrt s izmagličastim ogrtačem, osećajući kako u njoj sunce zalazi. U usta je stavila koštice kajsija koje je letos ukrala s kraljičinih ličnih stabala jer na jesen i zimu voli da sisa gorčinu iz njih. Hladnoća sutona razduvala se nad pejzažom u njoj, a sve sakriveno senkama postalo je toliko čudno da se izobličilo.

Osetila je kako iz nje ističe omamljujuća ljubav koja je ispunila te godine na Elenorinom dvoru u Angliji, koja je čak i nedaće i usamljenost okupala istančanom blistavom svetlošću. Prvog dana na dvoru u Vestminsteru, još je na usnama imala so od prelaska kad je sela da večera, raspamećena; konačno su dečaci zasvirali laute i oboe a na vratima se pojavila Elenor, nabrekla od poodmakle trudnoće, stomak i grudi, oteklog desnog obraza jer su joj tog dana iščupali zub, a korak joj je bio tako sitan da je izgledalo kao da klizi po vodi poput labuda, a imala je isto lice koje je Marija od detinjstva viđala i volela u snovima. Svetlost u sobi svela se na majušnu čiodu koja je osvetljavala samo Elenor. Marija se utom izgubila. Te noći se vratila u krevet kod Sesilije, koja je već hrkala, pa je probudila grozničavim pokretima uz njenu šaku. Marija bi tragala za gralom, sakrila svoj pol i odjahala u rat i ubijala bez žaljenja, oborene glave bi podnosila surovost, strpljivo živela među leproznima, samo da joj je Elenor

to tražila. Sve dobro poticalo je od Elenor: muzika i smeh i dvorska ljubav; njena lepota rađala je lepotu jer svi znaju da je ljubav spoljni znak božje milosti.

Čak i sad, iako je bačena poput smeća, dok jaše prema sumornoj vlažnoj opatiji, Marija posramljeno razmišlja kako bi i dalje to uradila.

Preneražena je bedom tog mesta na kiši i hladnoći, po-belelim građevinama na vrhu brda. Jeste da je cela Engleska siromašnija od Francuske, gradovi manji, mračniji i prljaviji, ljudi mršavi i pokriveni promrzlinama, ali ovo je jadno čak i za Englesku, oronula zdanja, naherene ograde, bašta što tinja od izgorelih hrpa prošlogodišnjeg korova. Njen konj kaska dalje. Soko kraguljčić krešti, žalosno, kljucajući ispod krila. Marija se polako približava crkvenom groblju. Sve što zna o tom mestu jeste da ga je osnovala kaluđerica iz kraljevske porodice koja je proglašena sveticom pre nekoliko vekova, a kost iz njenog prsta sad isceljuje čireve; da je u vreme danskih upada opatija napadnuta i poharana, a kaluđerice silovane, da u ritu što je okružuje povremeno nalaze kosture s toliko duboko tetoviranim runama da se tragovi ocrtavaju na lobanjama. U gostionici u kojoj je prespavala, Marija je snebivljivo rekla ime opatije devojci koja joj je donela večeru, a ona je prebledela i rekla nešto brzo i nerazgovetno na engleskom, ali po njenom glasu je bilo jasno da seljani misle kako je to mesto mračno, čudno i jadno, mesto koje uteruje strah u kosti. Stoga je Marija u gradu rekla pratnji da se vrati kako bi sama produžila do tog mesta u kome će živa umirati.

Sad pod tisom broji četrnaest svežih crnih grobova svetlucavih na kiši. Kasnije će saznati da su tamo pokopana tela dvanaest časnih sestara i dveju devojčica, da ih je odnela čudna pošast od koje tela obolelih poplave dok ih sopstvena

pluća guše, da su neke kaluđerice i dalje bolesne, šište i strahovito kašlju noću.

Na nove grobove je položena isečena božikovina i crvene bobice su jedino što blago svetluca na sipećoj kiši, u celom svetu u kome više nema nikakve boje.

Sve će biti sivo, misli ona, do kraja njenog sivog života. Siva duša, sivo nebo, siva zemlja u martu, sivkastobeličasta opatija. Sirota siva Marija. Na visokim vratima opatije sad stoje dve sitne sive kaluđerice u vunenim mantijama.

Dok se približava, Marija primećuje da jedna ima široko, mekano bezvremeno lice, oteklo, očiju pobeelih od oblaka unutar njih. Nisu joj ispričali mnogo o opatiji, ali jesu dovoljno da bi znala kako je to časna majka Ema, kojoj je data unutrašnja muzika kao uteha za slepilo. Čula je da je ona mnogo luđa, mada dobrodušna.

Druga kaluđerica ima žućkasto, kiselo lice nalik mušmulji, koju ljudi u ovoj čudnoj zemlji zovu raširena guzica¹, jer je bog našao za shodno da je utisne u čmar. To je subpriora² Goda. Izabrana je naprečac kad su prethodne priora³ i subpriora umrle od gušeće bolesti jer je jedina preostala kaluđerica koja ume čitko da piše na latinskom. Miraz koji je kraljica ponudila biće dovoljan da sestre požive još neko vreme, napisala je Goda mrzovoljno kraljici, pa mogu da prime i kopilanku Mariju. Pismo je obilovalo ozbiljnim greškama.

Marija zaustavlja konja ispred vrata pa sjaše s mukom. Pokušava da pomeri noge, ali jahale su trideset sati za dva dana te joj se sad, onako užasnutoj, čini da u njima nema kostiju. Oklizne se u kaljuzi blata i konjske balege pa pada

¹ Engl.: *openærs*, ili *open arse*, s tim što *arse* tad nije spadala u vulgarne reči, već je prosto označavala životinjsku trticu. (Prim. prev.)

² Lat.: *priorina* zamenica. (Prim. prev.)

³ Lat.: *zamenica časne majke, nastojnica*. (Prim. prev.)

na lice ispred nogu časne majke. Ema spušta pogled belih očiju i maglovito vidi obris nove priore na tlu.

Kaluđerica glasom koji više peva nego što govori kaže da skromnost njene naslednice mnogo govori. Hvala Bogorodici, Zvezdi Mora, što je poslala tako smerno i ponizno biće da predvodi i isceli opatiju posle žalosti, bolesti kašljanja, gladi. Časna majka se bezbrižno osmehuje dok gleda uprazno.

Goda pomaže Mariji da ustane, gundajući što je ova devojka tako krupna, trapava i praznoglava, a pritom je i grdosija i tako čudno izgleda mada je ta odeća veoma dobra, ili je bar bila pre nego što ju je uništila, ali možda Elčajld može da je dovede u red, neko mora da je proda, naravno, samo rukavi vrede koliko brašno za nedelju dana. Pričajući, gurka devojku u hodnik, a časna majka ide za njima. Goda ima uvređeno držanje žene koja vreba u uglovima ne bi li čula da je olajavaju kako bi se onda durila.

Nema stakla u prozorima, samo drveni šaloni pokriveni navoštenom tkaninom koja propušta tanke pruge svetlosti, a spoljna hladnoća nekako se uvećala u toj velikoj dugačkoj prostoriji sa slabom vatrom od zapaljenih grančica u ognjištu. Na podu nema slatke site; sija se, hladan čist kamen. Iz svih dovrataka izviruju glave da je pogledaju pa se povlače.

Moljci, pomišlja Marija. Možda je grozničava.

Goda noktima grabulja blato na pod pa Mariji skida prljavu maramu s glave, namerno je bockajući pribadačama. Sluškinja donosi lavor vode koja se puši. Časna majka se spušta na kolena, izuva Mariji blatnjave cipele koje više ne služe ničemu, svlači joj čarape sa sleđenih stopala pa ih pere.

Marija oseća trnce pa vrelinu kako joj se život vraća u stopala. Zaprepašćenost se povlači tek pod nežnim dodirima slepe časne majke. Ovo bezbojno mesto možda jeste

zagrobno, ali zbog njenih ruku se ponovo oseća kao ljudsko biće.

Tiho joj zahvaljuje što joj pere noge, ona ne zaslužuje toliku dobrotu.

Međutim, Goda sikće da Marija nije posebna, da ovde svim posetiocima peru noge, zar ne zna baš ništa, to piše u Pravilu.

Časna majka naređuje Godi da kaže kuhinjskim sestrama da im donesu večeru u njene odaje. Goda odlazi, gundajući.

Časna majka kaže Mariji da ne obraća pažnju na prioru jer je Goda bila slavohlepna, ali njena stremljenja sasečena su Marijinim dolaskom. Goda, naravno, vodi poreklo od nekoliko najplemenitijih engleskih porodica, nekih Berklija, nekih Svintona, nekih Meldreda, te joj nije jasno kako obična vanbračna sestra normanskog umišljenog klana koji otima presto može da je pretekne po položaju. Ali naravno, nastavlja Ema, Elenor je zahtevala da Marija dobije to mesto, a šta je ona mogla protiv kraljičinih želja? Uostalom, Goda bi se užasno pokazala na tom položaju. Bolje bi se snašla kad bi predvodila životinje o kojima se stara nego svoje sestre s kojima se svađa i kinji ih svojim lajavim jezikom. Kaluđerica joj suši noge mekanom tkaninom koja je nekad bila bela.

Vodi bosonogu Mariju po hladnom kamenu uz mračne stepenice. Odaje časne majke su malene, pergamenti i knjige stoje u neurednim hrapama kako ih je Goda odlagala, ali imaju skupe prozore ispunjene providnim rogom koji baca voštanu blistavu svetlost u sobu. Soko kraguljčić već se greje na svom stalku blizu brezove vatrice, gde se lepi plavi plamen prikrada uz belu koru. Na stolu je postavljeno nešto hrane, crni ražani hleb tanko premazan maslacem, vino – srećom nerazblaženo i dopremljeno iz Burgundije u neka bolja vremena, čorba s četiri komada repe u svakoj činiji. Časna majka govori Mariji da vlada glad, sestre muči gladomora, avaj,

ali patnje pročišćavaju dušu i čine te svete plahe žene još svetijim u božjim očima. A Marija će bar večeras jesti.

Okrenuta je prema Mariji, zamagljenim očima gleda iza njene glave i pita je šta zna o životu časnih sestara u opatiji. Marija priznaje da ne zna ništa. Hrana je bezukusna, ili je prebrzo jela da bi osetila ukus. Još je gladna, stomak joj krči. Časna majka čuje pa se osmehne i pogura svoje parče hleba s maslacem prema njoj.

Pa, kaže časna majka, Marija će svakako brzo naučiti, kraljica nije pomenula da detetu manjka pameti. Opisuje dnevni raspored. Osam sati molitve: usred noći – bdenje, u zoru – pohvalnice praćene primom, tercom, sekstom, sledećom, nonom, večernjom, komplinom, spavanjem. Neprestan rad i tišina i promišljanje. Povijaju telo jedino u molitvi; dnevna biblijska čitanja su molitva, težak fizički rad takođe je molitva. Čutnja časnih sestara je molitva, čitanja koja slušaju jesu molitva, njihova poniznost je molitva. I molitva je, naravno, ljubav. Poslušnost, dužnost, podređenost; sve je to izraz ljubavi, usmerene na velikog tvorca.

Časna majka se spokojno osmehne pa zapeva visokim, drhtavim glasom.

Ali ne, ljubav nije poniženje, ljubav je ushićenje, razmišlja Marija uvređeno. Oseća kako joj slaba večera teško pada. Izgleda da je samostanski život onoliko težak koliko je zamišljala.

Časna majka prekida pesmu da kaže kako Marija može da zadrži malog sokola i stvari iz svog sanduka dok se ne zavetuje, a tad će sve što je donela postati vlasništvo opatije. Marija još ne zna dovoljno da bi shvatila kako je to velika milost koju ne bi ukazali nikom drugom.

Čuje se zvono u vlažnom sumraku. Komplina. Časna majka ostavlja Mariju u svojim odajama kako bi se odmorila. Marija sluša glasove sestara dok pevaju *Nunc dimittis* u

kapeli pa tone u san. Kad se probudila, Ema je ponovo ispred nje, zajapurena od veličanstvenosti božje službe.

Vreme je da se Marija okupa, kaže blago.

Marija zahvaljuje ali odgovara da joj nije potrebno kupanje, da se okupala u novembru, a časna majka prasne u smeh i kaže da je pranje tela još jedan vid molitve i da se sve kaluđerice kupaju jednom mesečno, a posluga jednom na svaka dva meseca jer bog ne voli telesne zadahe.

Sad se iz senki u uglu odvaja tamnija senka, stara kaluđerica s dugim belim čekinjama na bradi i licem koje izgleda kao da je izdelfano u drvetu. Kada je spremna, besno zacvile ona. Engleski naglasak joj je toliko jak da njen francuski zvuči kao da žvaće šljunak. Marija se lecne.

Časna majka se štreca i namučenim glasom kaže kako mrzi kad ljudi iskoče niotkuda i iznenade je. Objasnjava Mariji da je to magistra zadužena za iskušeniice. Zove se sestra Vevua. Okolnosti su neobične, iako se Marija već na brzinu zavetovala na devičanstvo u gradskoj katedrali i, naravno, stiže u opatiju sa zvanjem priore, ona je ipak iskušeniica sve dok ne položi zakletvu i ne stavi veo. Vevua je veoma delotvorna. Pristup joj je grub, ali pored nje iskušeniice toliko brzo uče da zapanjujuće brzo polože zakletvu.

Magistra klima glavom. Odiše odbojnošću kako prema Mariji tako i prema časnoj majci, duhovni vetar. Korak joj je snažan-slab nalik otkucajima srca jer joj je kao devoјčici konj nagazio stopalo i smrskao kosti i živce.

Kad je došla u opatiju pre o tako mnogo decenija, videla sam joj stopalo i morala da ga operem, unakaženi užas, kaže časna majka, košmarni prizor.

I dan-danas boli poput paklenog ognja, dodaje Vevua zadovoljno.

I silaze, tri žene, kroz mračni klaustar s hladnim vlažnim kamenjem pod Marijinim bosim stopalima pa u kupatilo koje je i dalje puno glasova i blata sestara koje su došle s polja da se operu za božju službu. U drugom kraju prostorije, iz velike drvene kade para se avetinjski izvija u hladan vlažan vazduh. Približavaju se, a miris začinskog bilja postaje toliko jak da Marija mora da diše na usta kako se, onako umorna, ne bi onesvestila od arome. Bilje je zbog vašaka i buva kojima je dvor zaražen, govori joj Vevua kao da prednjim zubima odgriza reči. Okačiće Marijinu odeću u nužnik gde se sestre olakšavaju, amonijak iz pišačke potamaniće gamad tokom noći.

Sad joj dve sestre zajedno svlače preostalu odeću, svilenu haljinu suženu od majčine široke, donje halje. Marija se pokriva kratatim rukama, kipteći od besa. Vevua se naginje i pažljivo joj zagleda intimne delove tela pa hladnim šakama dodiruje Mariju tamo, govoreći kako je ova nova priora tako krupna s tako velikim rukama i tako dubokim glasom i tako neženstvenim licem da je morala proveriti je li žensko, ali pošto se uverila da je Marija ono što tvrdi da jeste, gura joj ramena kako bi je naterala da uđe u kadu.

Marija spušta ruke i gleda Vevuu pravo u lice, a ostarela magistra ustukne.

Časna majka blago kaže o ali magistra je počinila nepotrebno nasilje prema devojci. Zatim nežno pokazuje na kadu, govoreći da će joj verovatno prijati posle dugog jahanja po hladnoći. Marija ulazi. Goruća vrelina nad njenim gležnjevima, listovima, kolenima, butinama, genitalijama, stomaku, uz grudi, pazuha, vrat. Vonj začinskog bilja ulazi joj u nozdrve i prodire joj duboko u glavu.

Sestra Vevua i časna majka pokrivaju šake grubom tkaninom, prave penu od mokrog sapuna pa grebu sive kožne

crve s Marijinog tela, ponegde trljajući do krvi. I u vreloj vodi, zbog toplote i poraženosti, zbog umora i strepnje, izdaje je telo. Plače u vodi iako se zaklela da to nikad neće učiniti, da će durašno podneti sve te gubitke, bez dvora, bez Sesilije, bez budućnosti, bez boja, bez gledanja Elenor izdaleka dok je čežnja prati poput nevidljive prijateljice. Plače dok joj ple-tu kosu boje blata u vlažni bič, dok izlazi iz prijatne toplote na hladno, dok joj suše ogromno koščato telo tkaninom, dok je oblače. Lanena oprava s velikom smeđom mrljom od gru-di do poruba; jasno je da je nekad pripadala mrtvoj sestri. Vunena haljina koja se oseća na lavandu i tuđe telo pada joj tik ispod kolena. Vevua zvuči ljutito dok časnoj majci govori da je prekratka. I skapular je prekratak. Kao i naravno halja ispod svega toga, a to znači da su te gole noge izložene gad-nom vremenu krajem zime, susnežici i ostrim vetrovima.

Časna majka uzdiše. Kaže da će sutra Rut iseći najpoha-banije odore iz zaliha pa tom tkaninom produžiti haljine i skapular. Marija će dobiti tri para čarapa da se odbrani od hladnoće. Napatiće se, ali muke su breme čovečanstva i sva-ki trenutak zlopaćenja približava zemaljsko telo nebeskom prestolu.

Zatim časna majka svojim rukama stavlja Mariji belu iskušeničku pokrivku za glavu: kapu, maramu koja pokriva vrat i ramena pa veo dok joj Vevua grubo navlači tri para čarapa. Piskavim glasom primećuje da verovatno nijedne klompe neće biti dovoljno velike.

Časna majka promrmlja siroto dete, ali odmah dodaje: pa, šta možemo da učinimo? Kraljica nije poslala Marijin miraz a one imaju tako malo, nema novca za izradu novih klompi. Na to Vevua odgovara kako Marija ne može da bude bosa, čak ni posluga u opatiji nije bosonoga, bio bi veliki greh naterati novu prioru da ide bez obuće. Časna majka

odgovara naravno, Marija će nositi cipele u kojima je došla, a Vevua kaže da je stigla u budalastim beskorisnim dvorskim cipelicama od jareće kože, zamisli kako priora na mokrim prolećnim poljima nadgleda setvu, koliko će joj se noge začas smrznuti i ovlažiti, umreće od hladnoće koja će se popeti iz blata i onda će povrh svega morati da se bakću ogromnom mrtvom vanbračnom kraljevskom sestrom. Glas časne majke tad gubi pevljivost, postaje odsečan i odgovara magistri kako onda svojim noćnim molitvama mora dodati još jednu kojom će tražiti čudo cipela, ali dok se to čudo ne desi, Marija će nositi svoje breme koje trenutno svakako nije najgore lišavanje u opatiji. Marija vidi da između žena postoji staro neprijateljstvo, rat napaćenosti između smrskanog stopala i zamagljenih očiju. Decenijama se taložilo, vidljivo poput prstenova na posećenom stablu.

Časna majka se okreće i sigurno korača kroz tamu dok druge dve idu kolebljivo, pridržavajući se za zid. U noć, kroz klaustar. Časna majka se penje svojim stepeništem i dovikuje Mariji lepo spavaj, nova priora, jer će sutra početi svoj dobar rad tako što će pregledati pergamente i ekonomske knjige.

Marija prati Vevuu u kapelu, gde i dalje gori jedna sveća od pčelinjeg voska. Opatija je zbog nemaštine prodala sve ukrasne predmete i ostao je samo jedan duborez: mršave cevanice i rane i trnje i krv i ispala rebra, drevna priča koju zna napamet. Uz crne noćne stepenice do spavaonice, gde jedan fenjer gori iznad redova uskih kreveta na kojima već spava dvadeset sestara, potpuno odevenih, jer će možda noćas anđeli vaskrsenja zatrubiti i one moraju biti spremne da odlete u rajske ruke. Osećaj da je oči gledaju, ali lica koja vidi glatka su u snu, tobožnjem ili pravom. Šaputanja u redu, šištavi kašalj. Vetar duva kroz proreze u šalonima na

prozorima, pahulje se tope u vazduhu pre nego što padnu na pod. Marija leže na krevet koji joj je Vevua pokazala. Previsoka je za te krevetske okvire i ne može da se smesti sve dok ne sklizne nadole, ne savije kolena i ne spusti stopala na pod, koji joj neumoljivom hladnoćom dočekuje pete.

O, da je tu njena krupna dobra majka, njen odjekujući smeh od kog je sve bolje, verbena njenog vrata; ali njena mati je mrtva već pet godina. Ili Sesilija da je ugreje, da zdravorazumski priča, da deli Marijinu mržnju prema ovoj groznoj ledenjari kako ne bi morala sama da je podnosi. Šta bi Sesilija mislila o ovom mestu, ona koja je kao dete u prašini i prljavštini kokošinjca u koji je gusta svetlost padala postrance kroz proreze pružila ruku ispod koka, sa štrokavom kuhinjskom keceljom kao rizom, najstrožeg izraza lica dok je mlatila kofom pepela kao kadionicom, pojala gluposti dok su se igrale mise, pa Mariji u usta izlila jaje još toplo od majke, pomešano telo i krv, a Marija se prekrstila i jedva progutala pregusto toplo jaje. Zatim Sesilijin dah na Marijinom licu, žvakala je kore šargarepa koje je ljuštila, pa njen tvrdi mali jezik što je lizao žumance koje joj je iscurilo na bradu. Druga jeres, usta na usta. Njeno iskreno znalačko telo; nije bilo privatnosti među poslugom, gde je naučila te veštine. Vrelina, otkriće u toj stamenoj pegavoj devojčici sa slamom u kosi. Damari njenog tela preko Marijinog.

Marija steže šake, ali hladne su i koščate, nisu Sesilijine.

Spavaonica se polako zagreva od daha i telesne toplote časnih sestara. Napolju vetar samotno fijuče. Marija prestaje da se tresе. Nikad više neće spavati, pomišlja; a onda zaspi.

Odmah sniva živopisne snove. Uspomena, kej, zaparen i vlažan, a iza njega more, svetlucavo od sunca što se ogleda u njemu. Mučna suva vrelina i u mreži usta riba što nečujno

vrište, gužva, žene nose glinene ćupove na glavi, zadah truleži krvi tela dima morske soli. Deca plivaju kroz tamni gustiš nogu. Svugde, bela tunika i crveni krst krstaša. Larma glasova na neprepoznatljivim jezicima, udaljene flaute, ječanje drveta, zapljuskivanje talasa. Pod pozadinom osećaj snažnih ramena, ženska ruka pridržava joj dečje butine, o, to je njena majka. Svetina obrazuje krug. U središtu stoji naga žena, nauljena, sija na suncu, tako lepa. Raspuštena kosa u crnim kovrdžama do struka i busenje ispod pazuha i na međunožju. Oko vrata nosi srebrni lanac, robinja. Na licu joj je prezir, ona ne gleda u gomilu što raste, zuri iznad njih u udaljena nebesa. Začu se vika, počinje muzika, bič fijukne opasno blizu ženinog golog stomaka. Drska poput mačke, naga žena polako se povlači u drvenu kutiju koja joj dopire do kolena. Saginje se i skrivena je. Tad zakucavaju poklopac kutije. Sad se podiže blistavi mač; uz glasan urlik, zariva se u kutiju, a Mariji zastaje dah, sigurno se pravi crvena bara; ne gledaj, Marija gleda, ali nema lokve, bar ne još jer se vitla drugim mačem, zariva se, još jedan, pa još jedan, sve brže. Ono što se zamrzlo u usnuloj Mariji topi se, a nastaje borba, užas, neko mora to da prekine, gde su nadležni da to spreče, kutija je već nakostrešena balčacima. Budi mirna, majčin glas na uvu, smiri se, to je samo varka. Polako izvlače mačeve. Podižu poklopac. Dugačka stanka užasa otvorenih usta. A onda, napokon, žena se polako podiže iz niskog skrovišta u kome je ležala. Tako lepa, i dalje svetlucava, i dalje puna zlobe i mržnje. Živa je i koža joj je nepovređena, nema ni posekotine na glatkom savršenom telu, sva krv ostala je unutar kože. Dodaju šešir jedni drugima, pune ga novčićima. Drhtaji se šire Marijom iz kostiju ka spolja, ponovo glas voljene majke na uvu, Sve je u redu, ljubavi moja, ta sirota žena se unutra migoljila kao mala zmija.

Budi je Vevua, veliki tamni oblak pred njom, i bol u koljenima jer joj vrhom klompe šutira noge, govori joj da ustane, lenjivice, da ustane, velika kilava kukumavko, sad je bdenje, ustaj ustaj ustaj, lenjivice plave krvi, žgoljava ružna kopi-lanko senovitog srca, tobožnja priora, ustaj ustaj ustaj, magistra ne vidi ljubav prema bogu u Marijinom pokvarenom srcu i Vevua će je silom izroditi tamo ili gledati kako devojka umire neokajanih grehova.

Marija prestravljeno ustaje i kroz prozor vidi debeo mesec na crnom nebu i ceo krajolik progutan tamom. Ispred nje, pri svetlosti usamljenog fenjera ostale sestre, bez lica u mraku, nestaju niz noćne stepenice. Marija, i dalje u živopisnosti sna, čuje kako im suve hladne haljine šuščaju i misli samo o lešinarskim krilima što se u sporim krugovima spuštaju da se pogoste smrću na tlu.

2.

Marija silazi noćnim stepenicama. Oseća se kao da je iz jarkog dana zakoračila u mračnu sobu. Ne vidi ništa osim ave-tinjskih odlomaka svetlosti onoga što je izgubila.

Vevua gura Mariju na klupu i seda pored nje. Još jedna iskušénica je pored Marije i ona joj nadlaničom dodiruje leđa da je umiri. Marija kradom pogleda tu devojku buljavih očiju i izbočenih prednjih zuba; kasnije će saznati da je ona Labudovrata, dok je iskušénica s druge strane mala Rut, čije oči uvek pričaju kakvu pošalicu. Obe će joj postati bliske prijateljice.

Iscrpljena je te senke u uglovima kapele preteći menjaju oblike.

Otkriva da je bdenje molitva koja se peva; to je drhtanje u hladnoj noći pored neznanki. Čini se da traje beskonačno. Plamen sveće leluja, vetar zavija po pustoši. Oseća bol u grudima, to je bol pesnice koja stiska sve iznutra. Umalo krikne. Iščilela je obamrlost koja ju je čuvala. Sve je boli.

I pred njenim očima kapela načas podrhtava pa nestaje, ispred nje je kraljičin dvor kakav je i bio, kao da je ona i dalje čvrsto tamo, a velika dvorana je topla, sluge su hitri svici u polutama koji pale sveće i u hodu svetlom teraju senke,

mastifi i aloni i hrtovi utrčavaju, a do njenog nosa lebdi miris dobre hrane koju na pladnjevima nose do stolova, a sad plemići u svetloj finoj odeći ulaze pojedinačno ili u grupama, glasovi dama su tihi i srećni, sad i laute zaszviraju u uglu, dva glasa se stapaju u tužnoj pesmi o viteškoj ljubavi, a ona čuje obrazac u toj novoj uzbudljivoj vrsti ljubavi, vidi kako se razvija poput tkanine u vazduhu; brak nije izgovor da se ne voli, onaj koji nije ljubomoran ne voli, niko ne može da bude vezan dvema ljubavima, ljubav stalno raste ili opada, lako sticanje ljubavi je prezrivo, ali nedostupnost je čini dragocenom. Na stolu su pečeni labud s vratom iskrivljenim unazad, ovčetine, obilje mekanog belog hleba, kotur sira, pite sa smokvama i mesom, naizmenično pivo i vino. I veliko iznenađenje, poklon za ushićenje, zmaj s petlovom glavom napravljenom od veprove glave obojene u zeleno testom s peršunom, s telom pečenog pauna, s repnim perjem zašivenim nazad i zapaljenim krpama natopljenim kamforom i jakom žestinom u ustima kako bi čudovište bljuvalo zelenu vatru. Larma, svetlost, boje, toplota.

A u srcu tog skupa, u čelu stola, sedi ljubav Marijinog života i toliko blista da ona u svojoj toj svetlosti ne vidi ljudsku priliku, već samo sjaj.

Trenutak prolazi. I ona je ponovo među avetima i senkama, vetar svira na strehama, čak i stari zidovi ove uboge opatije izgledaju kao da su se pomirili s bolestima i glađu koje drže u sebi.

Stado ponovo ustaje i vraća se uz noćne stepenice, do kreveta koji su se ohladili. Labudovrata pušta Vevuu da prva othrama do svog ležaja pa hvata Mariju za ruku da je zadrži. Šapuće joj na uvo kako joj je drago što je došla, Ema je beskorisna, Goda ume samo sa životinjama, neko mora da uzme stvari u svoje ruke, hvala Bogorodici što je dovela Mariju.